

Hebban olla vogala

Hebban olla vogala

Een pennenproef als begin

‘Hebban olla vogala...’ is het oudst bekende Nederlandse liefdesversje (opgeschreven ca. 1100); in deze periode werd literatuur in de volkstaal meestal mondeling overgeleverd.

Audio file

Fragment voorgelezen door: Ed van der Vlist

Hebban olla vogala nestas hagunnan hinase hic enda thu wat unbidan we nu

Deze regels werden omstreeks het jaar 1100 als pennenproef neergeschreven door een Vlaamse monnik die in een Engels klooster verbleef. Zijn dagelijks leven was grotendeels gevuld met het overschrijven van Latijnse teksten. Af en toe moest hij de ganzenveer waarmee hij schreef aanscherpen. Op de laatste bladzijde van een oud boek probeerde hij uit of zijn pen weer goed schreef, alvorens verder te werken. In zo'n geval schrijf je vaak het eerste dat je te binnen schiet. Bij onze monnik was dat een liefdesversje dat hij nog uit zijn jeugd in Vlaanderen kende: *Hebban olla vogala...* En daarmee verschaftte hij de Nederlandse literatuurgeschiedenis een romantisch begin.

Het eerste Nederlands?

Onze taal is al oud, ouder dan deze regels. Het is niet mogelijk een exact begin van het Nederlands aan te geven, omdat het deel uitmaakt van een [familie van talen](#), die ooit één geheel vormde en zich geleidelijk aan opgedeeld heeft. De taal die van ca. 800 tot 1150 in onze contreien gesproken werd, noemen we Oudnederlands. Behalve *Hebban olla vogala...* zijn er niet meer dan enkele kleine schriftelijke resten van bewaard gebleven.

Als er geschreven moest worden, gebeurde dat doorgaans in het Latijn. Nederlands was - net als overigens Frans, Duits, Engels en Fries - in eerste instantie alleen een spreektaal, die door het volk gesproken werd. Ook het vertellen van verhalen en het [zingen van liederen](#) gebeurde in deze volkstaal, van vader op zoon, van moeder op dochter... In de eeuwen voorafgaand aan *Hebban olla vogala* was er dus wel degelijk Nederlandse literatuur, maar die bestond slechts in de hoofden van mensen. Pas na verloop van tijd worden sommige van deze verhalen ook opgeschreven.

Vroegste volkstalige literatuur

De eerste volkstalige literatuur in de ons omringende landen is nog enkele eeuwen ouder dan *Hebban olla vogala...* Het *Hildebrandslied* in het Oudhoogduits, werd rond 800 opgeschreven. Het is een van de vroegste literaire teksten in een Germaanse taal. De Oudengelse *Beowulf* werd in de vroege elfde eeuw opgeschreven. In het Frans, een Romaanse taal, is het *Chanson de Roland* (opgeschreven rond 1100) een van de oudste teksten. Het Oud-Nederlands heeft rond 1100 nog niet veel meer dan dat ene zinnetje.

In de eeuwen na 1100 groeien literatuur en boek steeds meer naar elkaar toe. Maar de orale overlevering van literatuur blijft voortleven. Veel middeleeuwse verhalen zijn waarschijnlijk nooit, of pas veel later, opgeschreven. Zo is het middeleeuwse [Lied van heer Halewijn](#) pas in de negentiende eeuw voor het eerst opgetekend. Eeuwenlang is het alleen bewaard gebleven doordat het van mond tot mond werd doorgegeven.

MOOC: Nederlands of Engels?

Hebban olla vogala staat bekend als het oudste literaire Nederlands, maar professor Mike Kestemont legt in deze kennisclip van de MOOC Middelnederlands uit dat het versje ook best in een Engels dialect kan zijn geschreven.

Taalkunde: hoe klonk het Nederlands in de elfde eeuw?

In deze video laat de taalkundige Peter-Alexander Kerkhof je horen hoe het Nederlands duizend jaar geleden klonk. Je krijgt meteen ook een beeld van het begin van Rotterdam.

Podcast: Middeleeuwse Toestanden

Jip en Mette praten met historisch taalkundige Peter-Alexander Kerkhof over het Nederlands in de vroege Middeleeuwen. Is het “hebban olla vogala” echt het oudste Nederlands dat we hebben?

Verder lezen

- Frits van Oostrom, *Stemmen op schrift. Geschiedenis van de Nederlandse literatuur vanaf het begin tot 1300* (2016), p. 93-107: [‘Poëzie als pennenproef’](#).
- Erik Kwakkel, ‘Hebban olla vogala in historisch perspectief’, in: *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 121 (2005), [p. 1-24](#).

- Luc De Grauwe, 'Tweemaal Oudnederlands, of toch maar ten dele: Jan van Houts godsvrucht en vogelnesten (opnieuw) in de arena', in: *Voortgang* 26 (2008), p. [93-106](#).
- *Hebban olla vogala* maakt deel uit van de historische [Canon van Nederland](#).
- Downloadbaar lesmateriaal op [KlasCement](#). In dit leermiddel ontdekken de leerlingen de poëtische kenmerken van *Hebban olla vogala* en enkele van de vele interpretaties die eraan gegeven kunnen worden.

<https://www.literatuurgeschiedenis.org/middeleeuwen/hebban-olla-vogala>